درس ۱۲ حفاظت از زیستگاه‌های ایران

چرا ایران تنوع زیادی در گونه های گیاهی وجانوری دارد؟

دانستید که شرایط جغرافیایی ایران موجب شده است که ایران تنوع زیادی در گونه‌های* گیاهی و جانوری داشته باشد.

در ایران چند هزار گونه گیاهی وحشرات وجود دارد؟

برای مثال، تاکنون حدود ۹۰۰۰ گونه گیاهی در ایران شناسایی و نام‌گذاری شده است و یا حشرات ایران را حدود ۶۰,۰۰۰ گونه تخمین زده‌اند.

بد نیست بدانید بعضی از گونه‌های گیاهی و جانوری مخصوص سرزمین ایران هستند و در جاهای دیگر جهان یافت نمی‌شوند.

به‌تصویر گونه‌های زیر توجه کنید. دربارهٔ آنها چه می‌دانید؟

درخت سرو (کهنسال‌ترین موجود زنده ایران)، ابرکوه، یزد

سوسن چلچراغ ـ گیلان

سمندر لرستانی

دشت لاله‌های واژگون ـ چهارمحال و بختیاری

• چرا زیستگاه‌ها تخریب می‌شوند؟

به‌طورکلی، مهم‌ترین عاملی که موجب شده است برخی از گونه‌ها برای همیشه از بین بروند یا برخی از گونه‌ها در معرض خطر قرار بگیرند، فعّالیت‌های نادرست انسان‌ها بوده است.

پس ما در بهره‌برداری از طبیعت و رفع نیازهای خودمان باید طوری برنامه‌ریزی و عمل کنیم که کمترین آسیب به محیط وارد شود.

انسان ها با چه فعالیت های به محیط زیست آسیب می زنند؟

برای مثال، کشیدن راه و ساختن خانه‌ها یا شهرها، بدون تفکر و برنامه‌ریزی، جنگل‌ها یا مراتع را از بین می‌برد، برخی برای تأمین زغال و سوخت، درختان را قطع می‌کنند.

وقتی درختان جنگلی در یک ناحیه نابود می‌شوند، جانورانی نیز که غذایشان را در این جنگل‌ها به دست می‌آورند، از بین می‌روند و تعادل طبیعت به هم می‌خورد.

● شکار بیش از حد و صید بی‌رویه نیز باعث کاهش بعضی گونه‌های جانوری شده است. وقتی شکارچیان برای تفریح یا استفاده از پوست، شاخ و استخوان، با محاصرهٔ حیواناتی مثل گورخر، آهو یا پرندگان در یک دشت به آنها حمله می‌کنند، به‌تدریج نسل این گونه‌ها رو به کاهش می‌گذارد یا در خطر انقراض قرار می‌گیرد.

چرا● یکی از چیزهایی که حیات زیستگاه‌ها را تهدید می‌کند، زباله است؟ زیرا بسیاری از زباله‌هایی که ما تولید می‌کنیم، زیان‌آورند و سال‌های زیاد در محیط باقی می‌مانند.

● گازهای سمّی‌که از اتومبیل‌ها یا کارخانه‌ها به هوا و آب وارد می‌شوند یا سم‌هایی که در آفت‌کش‌های کشاورزی وجود دارد، اثرات بدی بر زندگی انسان‌ها، گیاهان و جانوران دارند.

آیا خوب است ما هم زباله‌ها را در محیط زندگی شما بریزیم؟

گونه های کمیاب که نسلشان در حال انقراض هست مثل گوزن پلنگ خرس

به منظور حفظ همیشگی وضعیت زیست بوم ،چون با حفاظت از نسل آن ها خطر نابودی اشان از بین می رود

فعّالیت

۱ـ گفت‌وگو کنید : با توجّه به اطلاعاتی که از تخریب زیستگاه‌ها به دست آوردید اولاً مهم‌ترین عامل نابودی حیات‌وحش چیست؟ ثانیا اگر قرار باشد شما مسئول برنامه‌ریزی و حفاظت بعضی گونه‌های جانوری بشوید، کدام گونه را انتخاب می‌کنید؟ چرا؟

شکار بیش از حد و صید بی رویه نیز باعث کاهش بعضی گونه های جانوری شده است

تولید زباله تولید گازهای سمی توسط کارخانه ها خودروها

۲ـ آیا می‌دانید روز هوای پاک چه روزی است؟ اعلام این روز، چه وظایفی را به ما یادآوری می‌کند؟

۲۹دی ،تا حد امکان برای رفت و برگشت به جای ماشین شخصی از اتوبوس استفاده کنیم

بعضی از گونه‌های* جانوری کمیاب ایران که با خطر انقراض روبه‌رو هستند :

بیشتر بدانیم

گاندو (تمساح ایرانی)

منطقهٔ زیست : سواحل جنوب به‌ویژه چابهار و ایرانشهر

ویژگی : طول حدود ۳ متر، گوشتخوار و دارای پوزه است، اما به انسان‌ها آسیبی نمی‌رساند. گاندو دم قوی دارد که می تواند استخوان‌های یک پستاندار بزرگ جثه را خرد کند.

یوزپلنگ ایرانی

منطقهٔ زیست : شاهرود، طبس، بافق، زرند و نائین

ویژگی : ۱۱۲ تا ۱۳۵ سانتی متر با دمی به اندازه ۶۶ تا ۸۴ سانتی متر و وزن ۳۵ ـ ۳۴ کیلوگرم ، سرعت دویدن : ۱۰۰ کیلومتر در ساعت ولی به مدت کوتاه.

غذای خود را از شکار روباه، شغال، خرگوش،و قوچ و میش به دست می‌آورد.

گورخر ایرانی

منطقهٔ زیست : نواحی داخلی و اطراف بیابان‌های ایران

ویژگی : حدود ۲ متر طول بدن، وزن ۲۹۰ کیلوگرم، رنگ آن نسبت به فصل تغییر می‌کند و نسبت به اسب پاهای کوتاه‌تری دارد.

هوبره

منطقهٔ زیست : مناطق خشک و دشت‌های نیمه‌بیابانی

ویژگی : پرنده‌ای مهاجر با طول حدود ۶۰ سانتی‌متر از نوک منقار تا دُم و وزن حدود ۵ تا ۱۶ کیلوگرم.

بعضی از گونه‌های جانوری ایران که از بین رفته‌اند.

آخرین شیر ایرانی حدود هفتادسال پیش در دزفول مشاهده شده است.

نسل ببر مازندران حدود پنجاه سال پیش منقرض شد.

• چرا از زیستگاه‌ها حفاظت می‌کنیم؟

(مهم ترین دلایل حفاظت اززیستگاه را نام ببرید؟)

ایران دارای تنوّع زیستی* است. شاید از خودتان سؤال کنید که چرا حفظ تنوّع زیستی مهم است؟ یا چرا مراقبت از زیستگاه‌ها لازم و ضروری است؟

برخی از مهم‌ترین دلایل حفاظت از زیستگاه‌ها عبارت‌اند از :

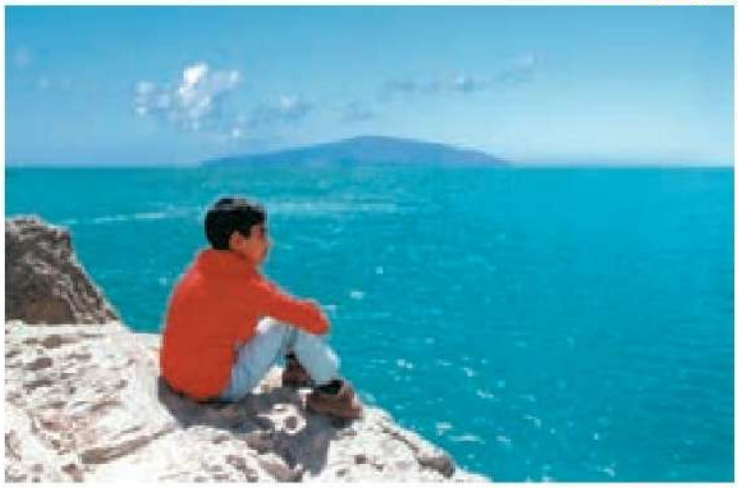
را توضیح دهید.

● **سپاسگزاری از نعمت‌های خداوند:** خداوند، محیط زندگی انسان را سرشار از تنوّع و زیبایی آفریده است تا انسان‌ها از نعمت‌های خدا استفاده کنند.

یکی از راه‌های شکرگزاری از نعمت‌های الهی این است که رابطهٔ درست و صحیح با طبیعت داشته باشیم.

را توضیح دهید

● **لذت بردن از زیبایی‌ها و تفکر در آفرینش:** انسان از دیدن منظره‌های طبیعی لذّت می‌برد. ما با دیدن جلوه‌های طبیعی به عظمت آفرینش خداوند پی می‌بریم. همهٔ ما وقتی اوقات فراغت خود را در دامن طبیعت می‌گذرانیم احساس آرامش بیشتری می‌کنیم.

اگر زیستگاه‌ها، تخریب یا نابود شوند، انسان از نعمت استفاده و دیدن این زیبایی‌ها محروم می‌شود.

را توضیح دهید.

● **حقّ حیات:** انسان، تنها موجود زندهٔ روی زمین نیست، سایر موجودات زنده نیز حق حیات دارند و مثل انسان، مخلوق خداوند هستند.

انسان‌ها می‌توانند فقط در حدی که نیازهایشان را برآورده کنند، از طبیعت بهره‌برداری کنند و حق ندارند به دلیل زیاده‌روی در مصرف یا سودجویی، گیاهان یا حیوانات را نابود کنند.

را توضیح دهید.

● **وابستگی موجودات زنده به یکدیگر** : همهٔ موجودات زنده برای ادامهٔ زندگی به‌یکدیگر وابسته هستند. در علوم سال پنجم خواندید که یکی از وابستگی‌ها، زنجیرهٔ غذایی* است. وقتی برخی گونه‌های یک زیستگاه نابود می‌شوند، غذای برخی گونه‌های دیگر کم می‌شود و آن‌گونه نیز شروع به کاهش می‌کند، در نتیجه تعادل زندگی در آنجا به هم می‌خورد. آیا می‌توانید در این مورد مثالی بزنید؟

را توضیح دهید.

● **فواید گیاهان و جانوران** : بعضی از جانوران و گیاهان منابع غذایی برای انسان‌ها هستند. ما از گوشت برخی دام‌ها یا پرندگان و میوه‌ها، غلات، سبزیجات و چای تغذیه می‌کنیم. بعضی از گیاهان خاصیت دارویی دارند و برای درمان بیماری‌ها استفاده می‌شوند. بخشی از داروهایی که در داروخانه‌ها فروخته می‌شوند از عصارهٔ گیاهان به‌دست آمده است.

ایران یکی از کشورهای پرمحصول در زمینهٔ گیاهان دارویی است. توجه به فعّالیت‌های علمی در زمینهٔ گیاهان دارویی و همچنین توسعهٔ فعّالیت‌های اقتصادیِ مرتبط با آنها، می‌تواند کمکی جدّی برای اقتصاد کشور باشد.

مغازهٔ گیاهان دارویی(عطاری)

۳ـ کاریکاتور این درس در صفحهٔ ۶۵ چه پیامی‌دارد؟ توضیح دهید.

همانطوری که ما دوست نداریم محیط زیستمان توسط حیوانات کثیف و آلوده شود حیوانات هم دوست ندارند محیط زندگیشان را انسان ها آلوده و کثیف کنندپس در تمیز نگه داشتن محیط زیستمان کوشا باشیم

۴ـ به چند گروه تقسیم شوید.

وهیچ وقت به حیوانات و محیط زیست آسیب نرسانیم

هر گروه با راهنمایی معلم به قرآن کریم مراجعه کنید و این آیات را پیدا کنید و معنی آنها را در کلاس بخوانید و با هم دربارهٔ پیام آیه گفت‌وگو کنید.

سورهٔ انعام (آیهٔ ۹۹)　　سورهٔ یس (آیات ۳۵ـ۳۲)　　سورهٔ هود (آیهٔ ۶۰)　　سورهٔ الرحمن (آیات ۱۲ـ۱۰)

فهرست سوره‌های قرآن را بررسی کنید و تعدادی از سوره‌هایی را که به‌نام یک گیاه یا جانور است، بیابید.

نحل،نمل،عنکبوت،بقره و فیل وتین و...

۵ـ فهرستی از اشیایی که از چوب درختان تهیّه شده است و در منزل شما وجود دارد تهیه کنید و به کلاس بیاورید.

بر عهده دانش اموز

• چگونه از زیستگاه‌ها حفاظت می‌کنیم؟

آیا تاکنون نام سازمان حفاظت از محیط‌زیست را شنیده‌اید؟

دانش‌آموزان یک مدرسه به همراه معلمشان در یک اردوی علمی یک روزه، از طبیعت شهر خود بازدید کردند. آنها با ساختمان‌هایی در کنار رودخانه یا در میان طبیعت سرسبز و زیبای شهر مواجه شدند که اجازه ساخت‌وساز در آنها وجود نداشت و غیرقانونی ساخته شده بودند.

به نظر شما، چنین کارهای غیرقانونی، چگونه به محیط‌زیست ما آسیب می‌رساند؟ افراد سودجود چه حقی از ما ضایع می‌کنند و ما چه وظیفه‌ای در مقابل افرادی که به فکر طبیعت نیستند، داریم؟

مهم ترین وظیفه سازمان حفاظت از محیط زیست چیست؟

● در کشور ما، سازمانی وجود دارد که مهم‌ترین وظیفهٔ آن حفاظت از محیط زیست، مراقبت از زیستگاه‌های طبیعی کشور و جلوگیری از تخریب و آلودگی آنهاست. یکی از مشاغل مهم در این سازمان «محیط‌بانی» است.

یکی از مشاغل مهم سازمان حفاظت از محیط زیست چیست؟

وظایف محیط بان ها را با مثال توضیح دهید.

محیط‌بان‌ها مسئول اجرای قوانین و مقررات محیط‌زیست در یک منطقه هستند.

محیط‌بان‌ها از منطقهٔ تحت نظارت خود، بازدید می‌کنند و کلیه رویدادها یا فعّالیت‌هایی را که موجب تخریب محیط‌زیست می‌شوند شناسایی می‌کنند.

برای مثال، آنها ممکن است قطع درختان، بوته‌کنی، شکار غیرقانونی، روشن کردن آتش، آلودگی‌های محیط‌زیستی یا سیل و طغیان رودخانه را در یک مکان مشاهده کنند و آن را به سازمان گزارش دهند. بدین ترتیب محیط‌بانان با همکاری سایر اعضای سازمان از آلودگی و تخریب محیط‌زیست جلوگیری می‌کنند.

آیا می‌دانید که تعدادی از محیط‌بانان شجاع و متعهّد، در سال‌های گذشته جان خود را برای حفظ محیط زیست کشور عزیزمان، فدا کرده و شهید شده‌اند؟

حفاظت از محیط زیست وظایف چه کسانی است؟

«دانش‌آموزان عزیز، حفاظت از محیط‌زیست فقط مخصوص سازمان حفاظت از محیط زیست نیست، بلکه وظیفهٔ همهٔ ما است».

ما چه کمکی می‌توانیم بکنیم؟

بعضی از کارهایی که شما می‌توانید برای حفاظت از محیط زیست انجام دهید :

برای حفاظت از محیط زیست چه کارهایی می توانیم انجام دهیم؟ (٤ مورد)

- هرگز گل‌ها را نچینید. گل‌های وحشی را در مسیر راه‌ها و جاده‌ها لگدمال نکنید.
- در صورتی‌که می‌توانید، در محل زندگی خودتان درخت و گل بکارید تا زیستگاه طبیعی کوچکی برای حیوانات درست کنید.
- می‌توان با گذاشتن یک ظرف آب در حیاط خانه به صدها پرنده کمک کرد. در هنگام ریزش برف، باید برای حیوانات غذا ریخت تا از مرگ آنها جلوگیری شود.
- تهماندهٔ سفره را با حفظ نظافت در گوشه‌ای از ایوانک (بالکن) یا باغچه بریزیم تا به تغذیهٔ پرندگان کمک کنیم.
- استفاده از کاغذ مساوی است با بریدن درختان جنگلی! در مصرف کاغذ و دستمال کاغذی بسیار دقت کنید. کاغذها و روزنامه‌های باطله را جدا کنیم تا بازیافت شوند.
- تصمیم بگیریم وسایل تزیینی که از پوست و اعضای بدن حیوانات وحشی درست شده (مانند روباه، سنجاب، سمور و ...) نخریم و آنها را تبلیغ نکنیم.
- اگر به منطقهٔ جنگلی می‌رویم، تا حد ممکن (امکان) آتش روشن نکنیم و اگر این کار را کردیم در هنگام ترک محل آن را کاملاً خاموش کنیم.
- زباله‌ها را در جنگل رها نکنیم و زباله‌های خانه‌مان را نیز، تا جایی که می توانیم تفکیک کنیم.
- اگر آلودگی مهمی در محل زندگی شما رخ داد با مسئولان سازمان حفاظت محیط‌زیست یا شهرداری منطقه تماس بگیرید و به آنها اطلاع دهید.

اکنون در کلاس گفت‌وگو کنید : کدام یک از این موارد را شما یا اعضای خانواده‌تان تا به حال انجام داده‌اید؟ کدام یک را تصمیم می‌گیرید از این به بعد انجام دهید؟ چه موارد دیگری را برای حفاظت از زیستگاه‌ها پیشنهاد می‌کنید؟

● **منطقهٔ حفاظت شده** را تعریف کنید.

سازمان حفاظت محیط‌زیست، برخی از مناطق کشور را که در آنجا حفظ و تکثیر نسل جانوران یا گیاهان اهمیت خاصّی دارد، به‌عنوان **منطقهٔ حفاظت شده** اعلام می‌کند. این منطقه ممکن است جنگل یا مرتع* یا دشت و کوهستان باشد.

سه منطقه حفاظت شده در ایران را نام ببرید؟

برای مثال، منطقهٔ جنگل‌های حَرا در آب‌های خلیج‌فارس و دشت ارژن در فارس و اُشترانکوه در لرستان از مناطق حفاظت‌شدهٔ کشور ما هستند.

در منطقهٔ حفاظت شده، مقررات خاصی برای حفظ گیاهان و جانوران تعیین می‌شود؛ برای مثال، شکار و صید یا قطع درختان و از بین‌بردن گیاهان در این منطقه ممنوع است.

دشت ناز، ساری، مازندران

اصل ۵۰ قانون اساسی در مورد چیست؟

در جمهوری اسلامی‌ایران، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات رو به رشدی داشته باشند، وظیفهٔ عمومی‌تلقی می‌گردد و. . . .

فعّالیت

۶ـ با توجه به آنچه در درس ششم خواندید، محیط‌بانان با چه خطراتی روبه‌رو می‌شوند که باید خود را در مقابل آنها بیمه کنند؟ خطر غرق شدن در باتلاق ها، حمله حیوانات وحشی افتادن از جایی مثل دره تپه، خطر درگیری با شکارچیان یا شلیک شکارچیان به محیط بانان

۷ـ کاربرگهٔ شمارهٔ (۱۰) (چه اتفاقاتی می‌افتد اگر. . . . . ؟) را در کلاس انجام دهید.

۸ـ از اصل پنجاهم قانون اساسی جمهوری اسلامی چه می‌فهمید؟ کدام جمله در این درس همین مطلب را می‌گوید؟

دانش‌آموزان عزیز حفاظت از محیط زیست فقط مخصوص سازمان حفاظت از محیط زیست نیست بلکه وظیفه همه ماست

۹ـ به چند گروه تقسیم شوید. با راهنمایی معلم، هر گروه مجموعه تصاویری از مناظر زیبای طبیعی ایران گردآوری یا پوستری دربارهٔ محیط‌زیست طراحی کند. پوسترها یا مجموعه تصاویر را به دیوار کلاس نصب کنید و زیر هر تصویر نام محل یا زیر هر پوستر یک پیام بنویسید. هیئت داورانی تشکیل دهید تا بهترین‌ها را انتخاب کند. دلایل برنده شدن هر تصویر یا پوستر باید در کلاس اعلام شود.